

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Oprávněné použití zbraně jako okolnost vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost byly známy již ve starověku, kdy se jimi zaobíral například Cicero. Cicero je považoval za přirozené právo člověka vyplývající z jeho lidství, přičemž jednající by neměl být dle tohoto myslitele odpovědný za vzniklou škodu. Ve středověku pak následně musel být tento institut v souladu s tehdejší pojetím lásky k bližnímu svému, [1] docházelo tedy k jeho přetváření ve prospěch křesťanských ideálů. Přirozeně, že s rozvojem práva byly okolnosti vylučující protiprávnost postupně legislativně zakotvovány. Na našem území se tímto právním předpisem stal v 19. století zákon č. 117/1852 ř.z. ze dne 27. května 1852, o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpis.

Jak je zřejmé, institut okolností vylučujících protiprávnost provází lidskou společnost již po staletí, kde zastával mnohdy rozdílnou podobu a postavení. V tomto textu se budu blížeji zaobírat oprávněným použitím zbraně jako jednou z těchto okolností, která, ač v dnešní době nabírá na aktuálnosti, je mnohdy opomíjena a ztrácí se vedle mediálně známých kauz věnovaných nutné obraně a krajní nouzi.

Na počátku textu bych ráda definovala samotný pojem protiprávnosti, jakožto prvek pro tento text stěžejní. Protiprávnost je možné vnímat jako jednání osoby, které je v rozporu s právem. Vzhledem k ústavní zásadě „Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá“ [2] je jednání pachatele protiprávním pouze v případě, že jej zákon za protiprávní a zakázané považuje. Protiprávnost může zákon přímo uvádět u jednotlivých trestných činů označeními jako například nedovoleně, neoprávněně, [3] může vyplývat ze samotné podstaty lidské společnosti [4] nebo může být odvozena z typových znaků trestného činu. [5]

Okolnosti, které tuto protiprávnost vylučují, je pak možné charakterizovat jako okolnosti, „které způsobují, že čin není trestným činem, přestože jsou zdánlivě naplněny všechny jeho znaky.“ [6] Jednání tedy již od samého počátku není trestným činem, čímž jsou okolnosti vylučující protiprávnost odlišné od zániku trestní odpovědnosti, k níž dochází až později vlivem účinné lítosti či promlčení. [7] Okolnosti vylučující protiprávnost je možné chápat jako negativní znaky skutkové podstaty omezující dosah skutkových podstat trestných činů. [8] V zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ“), je tomuto institutu věnována hlava třetí ustanovení § 28 až § 32, které za okolnosti vylučující protiprávnost považují nutnou obranu, krajní nouzi, svolení poškozeného, přípustné riziko a oprávněné použití zbraně. Nutno podotknout, že tento výčet je pouze demonstrativní. V rámci TZ je možné nalézt i další okolnost vylučující protiprávnost, a to v jeho ustanovení § 363, které hovoří o beztrestnosti agenta. Mimo TZ se pak vyskytují okolnosti vylučující protiprávnost v podobě výkonu práva a povinností, plnění zákonné povinnosti nebo rozkazu či lékařský zákrok. [9]

Oprávněné použití zbraně, jakožto jedna z okolností protiprávnost vylučující, je upraveno v TZ v ustanovení § 32: „Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.“ [10] K jednotlivým pojmům v této definici užitým. První, který by si zasloužil hlubší prozkoumání, je slovo „použije“. Tento termín zahrnuje zacházení se zbraní takovým způsobem, ke kterému byla zbraň určena. Použití zbraně je prostředkem významným způsobem zasahujícím do

integrity ostatních osob. [11] Důvody, za nichž je možné zbraň použít, jakož i rozsah tohoto užití jsou zakotveny v jiných právních normách upravujících postavení osob oprávněných nosit zbraň. [12] Ustanovení § 32 trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů tedy vykazuje blankytní charakter. [13]

Druhým pojmem, který výše uvedená definice užívá, je označení zbraň. Bohužel definice zbraně není komplexní a je upravována v různých právních předpisech, z nichž některé se shodují, jiné vykazují určité odchylné prvky. V první řadě je zbraň definována v TZ v ustanovení § 118, podle kterého „Trestný čin je spáchán se zbraní, jestliže pachatel nebo s jeho vědomím některý ze spolupachatelů užije zbraně k útoku, k překonání nebo zamezení odporu anebo jestliže ji k tomu účelu má u sebe; zbraní se tu rozumí, pokud z jednotlivého ustanovení trestního zákona nevyplývá něco jiného, cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším.“ [14]

Podobně jako trestní zákoník definuje zbraň i zákon č. [553/1991](#) Sb., zákon České národní rady o obecní policii v ustanovení § 14 odst. 3: „cokoliv, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším.“ [15] Úžeji je pak zbraň pojímána v jeho ustanovení § 20 odst. 3: „Služební zbraní podle tohoto zákona se rozumí krátká střelná zbraň, jejímž držitelem je podle zvláštního zákona obec.“ [16]

Dalším právním předpisem zbraň definujícím je zákon č. [273/2008](#) Sb., zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů a jeho ustanovení §111 písm. e, podle kterého je zbraní shodně s TZ „cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším, nestanoví-li tento zákon jinak“.[17] Stejný zákon nicméně obsahuje i užší definici zbraně v ustanovení § 38 odst. 5: „Zbraní se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.“ [18]

Zbraň je upravena i v ustanovení § 42 odst. 2 zákona č. [219/1999](#) Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů: „Vojenskou zbraní se pro účely tohoto ustanovení rozumí vojenská střelná zbraň, vojenská zbraň bodná nebo sečná.“ [19]

Vymezení zbraně neopomíjí ani zákon č. [341/2011](#) Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 25 odst. 5: „Zbraní podle této hlavy se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, zbraň bodná a sečná.“ [20]

Jiným právním předpisem definujícím zbraň je zákon č. [154/1994](#) Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů, který ve svém ustanovení § 5 stanoví: „Příslušníci jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v případech nutné obrany nebo krajní nouze,“ [21] čímž limituje tuto okolnost vylučující protiprávnost pouze na střelné zbraně.

Zbraň je upravena rovněž i v zákoně č. [300/2013](#) Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů v ustanovení § 44 odst. 2, který za zbraně považuje „bodné, sečné a střelné zbraně, výbušniny, výbušné předměty a pomůcky.“ [22]

V souvislosti s tím, že zbraň je definována v různých právních předpisech, se dostává do popředí otázka, která z těchto definic se při posuzování, zda užití zbraně vylučovalo protiprávnost důsledkem naplnění zákonem předvídané situace v ustanovení § 32 TZ, použije. Odpověď na tuto otázku je poměrně jednoduchá. Jak již bylo výše řečeno, ustanovení § 32 TZ odkazuje na jiné právní předpisy upravující oprávnění nosit zbraň a způsob jejího užití. Rovněž to, jaká z definic se na zbraň samotnou jako takovou užije, bude tedy odvislá od těchto jednotlivých právních předpisů. [23]

Po té, co jsem vymezila jednotlivé prvky obsažené v zákonném ustanovení § 32 TZ, zaměřím se na podmínky, za nichž může být použití zbraně považováno za vylučující trestní odpovědnost. Ty jsou,

stejně tak jako jednotlivá pojetí zbraně, obsaženy v různých právních předpisech, TZ je tedy komplexně neupravuje.

Detailnější charakteristika těchto podmínek dle jednotlivých právních předpisů by mohla být námětem rozsáhlé publikace, na tomto místě se tedy zaměřím pouze jen na dva stěžejní zákony oprávnění užití zbraň zakotvující, které se dle mého názoru v praxi vyskytnou nejčastěji.

Prvním z těchto zákonů je zákon č. [273/2008](#) Sb., zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, který taxativně situace, v nichž policista může použít zbraň, vymezuje v ustanovení § 56 odst. 1. Policista je tak předně oprávněn použít zbraň v krajní nouzi nebo v nutné obraně, k odvrácení násilného útoku [24] ohrožující chráněný či střežený objekt či prostor, [25] pro zamezení útoku nebezpečného pachatele, kdy tohoto pachatele není možné zadržet jinak, dále v případech, kdy se nebezpečný pachatel, vůči němuž je zákrok veden, nevzdá či nechce opustit svůj úkryt. Policista je navíc oprávněn zbraň použít i tehdy, pokud musí překonat takový aktivní odpor, který směřuje ke zmaření jeho závažného zákroku, [26] v případě zadržení dopravního prostředku, kdy jeho řidič svou bezohlednou jízdou [27] vážně ohrožuje zdraví a životy osob, přičemž zbraň je možné v těchto případech užit, nezastaví - li řidič na základě opětovné výzvy nebo znamení. Použití zbraně je možné taktéž v situacích, v nichž policista zneškodňuje zvíře ohrožující zdraví nebo život osob, nebo pokud osoba, proti které byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní či varovný výstřel neuposlechne příkazu policisty.

Policista může použít zbraň, až na zákonem stanovené výjimky uvedené v ustanovení § 56 odst. 1 písm. g) a h), pouze za předpokladu, že použití donucovacích prostředků by bylo zřejmě neúčinné. Před použitím zbraně musí policista, až na případy dle ustanovení § 56 odst. 1 písm. f), g), h), vyzvat dotyčnou osobu, aby od svého protiprávního jednání upustila, a sdělit ji, že neučiní - li tak, bude použito zbraně. Od této výzvy je možné upustit v bezodkladných situacích, je - li ohrožen život zdraví či policisty nebo jiných osob. Policista musí taktéž jednat v souladu se zásadou opatrnosti dle ustanovení § 56 odst. 4 zákona o policii a je - li to potřebné, musí poskytnout zraněným osobám první pomoc.[28]

Oproti zákonu č. [273/2008](#) Sb., zákona o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, jsou poměrně limitované možnosti strážníka. Dle ustanovení § 20 zákona č. [553/1991](#) Sb., zákona České národní rady o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů totiž může strážník použít zbraň pouze ve dvou případech, a to při krajní nouzi a nutné obraně, a dále v případě snahy o zamezení útoku nebezpečného pachatele, kterého nelze zadržet jiným způsobem. Za nebezpečného pachatele je přitom možné považovat například takového pachatele, který páchá závažnější trestný čin namířený proti zdraví či životu člověka, dále pachatele, který je ozbrojen, [29] pachatele zadržující rukojmí, [30] vězně na útěku [31] a jiné osoby.

Opět tak jako v případě policisty je strážník ve svém oprávnění použít zbraň omezen. Až na krajní nouzi nebo nutnou obranu může strážník použít zbraň jen v situacích, kdy by donucovací prostředky byly zřejmě neúčinné. Osoba, proti které strážník zakročuje, navíc musí být vyzvána, aby upustila od svého protiprávního jednání a varována, že v opačném případě může být použita zbraň. Dodržena přirozeně musí být i zásada opatrnosti upravená v ustanovení § 20 odst. 5 a povinnost, jakmile to dovolí okolnosti, poskytnout zraněné osobě první pomoc a ošetření lékařem. [32]

Závěrem mohu shrnout, že právní úprava oprávněného použití zbraně jako okolnosti vylučující v trestním právu protiprávnost není právní úpravou komplexní obsaženou pouze v jednom právním předpise, naopak, trestní zákoník vytváří jen určitý právní rámec a odpověď na otázku, v jakých případech a za jakých podmínek může být zbraň užitá, je nutno hledat v ostatních právních předpisech problematiku nošení zbraně upravujících.

Mgr. Lucie Luxová

e-mail: L.Luxova@seznam.cz

-
- [1] KUCHTA, Josef. Nutná obrana. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 14. ISBN 8021021985
- [2] Zákon č. [1/1993](#) Sb., Ústava české republiky
- [3] Příkladem může být trestný čin neoprávněného podnikání.
- [4] Například trestný čin vraždy.
- [5] Například trestný čin znásilnění.
- [6] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2013, sp. zn. 8 Tdo 785/2013
- [7] JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. Praha: Leges, 2009, s. 48. ISBN 9788087212226
- [8] SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. Systém českého trestního práva. Praha: Nakladatelství Novatrix, 2009, s. 105. ISBN 9788025440339
- [9] NOVOTNÝ, František, SOUČEK, Josef a kol. Trestní právo hmotné. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 173-183. ISBN 978-80-7380-291-2
- [10] Zákon č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [11] MATES, Pavel a kol. Nové policejní právo: právní předpisy s komentářem: podle stavu k 1.1.2009. Praha: Linde, 2009, s. 121. ISBN 978-80-7201-743-0
- [12] VANTUCH, Pavel. Nový trestní zákoník č. [40/2009](#) Sb. [online]. Právní rádce, 2009 [cit. 2014-02-25]. Dostupné na www, k dispozici >>> [zde](#).
- [13] JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 2. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 55. ISBN 978-80-87212-99-8
- [14] Zákon č. [40/2009](#) Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [15] Zákon č. [553/1991](#) Sb., zákon České národní rady o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
- [16] Zákon č. [553/1991](#) Sb., zákon České národní rady o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů
- [17] Zákon č. [273/2008](#) Sb., zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- [18] Zákon č. [273/2008](#) Sb., zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- [19] Zákon č. [219/1999](#) Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- [20] Zákon č. [341/2011](#) Sb., o Generální inspekci bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
- [21] Zákon č. [154/1994](#) Sb., o Bezpečnostní informační službě, ve znění pozdějších předpisů
- [22] Zákon č. [300/2013](#) Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů.
- [23] JELÍNEK, Jiří a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 261 – 262. ISBN 978-80-87212-49-3
- [24] Násilným útokem je přitom takový útok, při němž došlo k užití výbušnin, střelných, případně jiných zbraní. ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František, ŠMERDA, Radek. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 187. ISBN 978-80-7380-160-1
- [25] Střeženým objektem je prostor, u kterého je ostraha zajišťována prostřednictvím policie. ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František, ŠMERDA, Radek. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 187. ISBN 978-80-7380-160-1
- [26] Závažným zákrokem je ve většině případů takový zákrok, který je namířen vůči nebezpečnému pachateli. VANGELI, Benedigt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 217. ISBN 978-80-7400-543-5

- [27] Bezohlednou jízdou je například vytlačování jiných řidičů z vozovky. ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František, ŠMERDA, Radek. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 187 - 188. ISBN 978-80-7380-160-1
- [28] Zákon č. [273/2008](#) Sb., zákon o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- [29] VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 217. ISBN 978-80-7400-543-5
- [30] ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František, ŠMERDA, Radek. Zákon o policii s komentářem. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 186. ISBN 978-80-7380-160-1
- [31] Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2006, sp. zn. 6 Tdo 798/2006
- [32] Zákon č. [553/1991](#) Sb., zákona České národní rady o obecní policii

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Podmíněné upuštění od trestního stíhání: racionální odklon u právnických osob](#)
- [Zkreslené vzpomínky v trestním řízení vedeném pro pohlavní zneužívání](#)
- [Přenositelnost důkazů z daňového do trestního řízení](#)
- [Praktický návod na úspěch žádosti o podmíněné propuštění od roku 2026](#)
- [Přijetí prohlášení viny a povinnost soudu vypořádat námitky poškozeného](#)
- [Podmínky pro uložení trestu vyhoštění cizince](#)
- [Zamyšlení nad systémem alternativních trestů: poznámky na pozadí mezinárodní vědecké konference „Rethinking Sentencing: Are We Getting Justice Right?“](#)
- [Správné určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení soudu, kterým se nařizuje výkon trestu odnětí svobody](#)
- [Rozšiřování státní moci při implementaci acquis EU: český fenomén gold-platingu na příkladu konfiskační směrnice](#)
- [Změna způsobu určování výše peněžité pomoci obětem: Řešení všech dosavadních problémů?](#)
- [Uplatnění adhezního nároku v trestním řízení a správním řízení](#)